

Lihula Vallavalitsuse teated

Teadelapseevanemaile

Sihtasutus DARMA pakub oma heategevusfondi kaudu võimalust toetada majanduslikes raskustes perede laste huviharidust ja kooli poolt müüdavate õppevahendite ostu (nt töövihikud jne). Täpsemat info saamiseks palume pöörduda Lihula Vallavalitsuse sotsiaaltöötajate poole tel 477 8627. Huvitatutel palume kiirustada! Avaldusi võtame vastu **31.augustini 2004**.

Tänatakse kultuuripäevadeläbiviijaid

Lihula 11.kultuuripäevade õnnestumisele aitas organiseerijana kaasa Lihula Kultuurimaja, kaastegevain: Lihula Muuseum, MTÜ Keskaegne Lihula, Lihula Rahvaulikool, Mängu- ja Lauluseltsing "Leale", Lihula Valla Spordiklubi, Lihula Rahvakunstiseltsing, Lihula Kultuurimaja Puhkpilliorkester ja kõik üritustel osalenud pealtvaatajad.

Täname!

"Metsküla Kronu" toimub ka sel aastal

Mitmeaastase traditsiooniga suvine ratsaspordi võistlus "Metsküla Kronu" toimub sel aastal 28.augustil, algusega kell 11.00 Lihula vallas Metskülas. Teistest Eesti kohtadest saabujaile õpetuseks niipalju, et Metskülla saab mööda Tuudi-Saastna teed, Risti-Virtsu maanteelt Tuudilt ära pöörata. Üritus toimub Metsküla Kultuuriühingu organiseerimisel ja Lihula Vallavalitsuse rahalisel toel.

Kavas on takistussõit, galopp, rüütliturniir ja ratsaspordimäng stoilo. Võistlus "Metsküla Kronu", mis on vallaharva ja külaliste jaoks olnud populaarseks suviseks ürituseks, on eelkõige mõeldud mitteprofessionaalsetele võistlejatele, kuid oodatud on kõik. Alaealistelt võistlejatel nõutakse vanemate kirjalikku nõusolekut. Registreerimise tasu on 25.- hobuse kohta, maksmine toimub kohapeal. Eelregistreerimine on kindlasti vajalik! Registreerida saab internetiaadressil metskronu@hotmail.ee kuni 26.augustini, infot saab telefonil: 53 423 479. Eraldi arvestus käib hobustele ja ponidele (turjakõrgus kuni 148 cm).

Pealtvaatajaile on sissepääs 10.-, lastele tasuta. Kohapeal saab osta süüa ja juua. Loodame, et Ilmataat meid soosib ja ootame kõiki huvitavalt nädalalõppu veetma!

HellatRumvolt,
Metsküla Kultuuriühingu esimees

Põllumajandusmaa taotlejate nimekiri

Lihula Vallavalitsusele 31.juuliks 2004 laekunud vaba põllumajandusmaa kasutusvaldusse andmise taotlejate nimekirjaga saab tutvuda Lihula vallavalitsuse ruumides 16.-31.augustini 2004. Kõigil, kellel on vastuvaiteid nimekirja kantud taotlejate kohta, on avaliku väljapaneku ajal õigus esitada kirjalik kaebus vallavalitsusele.

Lihula valla koolidel uued juhid

Sellest õppeaastast alates alustavad tööd järgmised vastvalitud koolidirektorid:

Margot Smitt - Lihula Gümnaasiumi direktor,
Piia Saak - Lihula Muusika- ja Kunstikooli direktor,

Andi Piliste - Tuudi Algkooli direktor.

Täname!

TUULI KUULUTUSED

Lihula mõisas on augusti lõpuni avatud näitus "Naise elu". 20 eesti kunstnikku analüüsivad eesti naise elu erinevate meediumite- maali, klaasi, siidimaali, aga ka keraamika kaudu. Näha saab Orest Kormaüovi, Valev Seina, Mari-Liis Laanemaa, Marie Soosaare jt töid. Näituse külastusaeg T-Pkl 10-18.

Lihula mõisas on suveperioodil teispäevast pühapäevani avatud kl 10-18 kunstigalerii "Väike Salong". Pakume heatasemelist kunsti kingituseks, kodukaunistamiseks alates maalist keraamikani. Müügil ka ehted, kinkekaardid, viirukid. Kohapeal on võimalik vaadata kunstiraamatuid ja nautida suurepäraselt vaadet Lihula linnale.

Penijõe mõisas on avatud Tuuli Manni fotonäitus "Penijõe torn- 1,6 km". Võimalik on nautida hetkejädvustusi mööda talvist teekonda Penijõe matkarajal.

Info: Tuuli Mann, GSM 56 982 999

**20.augustil päikeseloojangul
kell 20.00 esineb ansambel
PROSEUHE
kontserdiga "Palvehääled"
Lihula linnusemäel.
Pilet 60.-/40.-**

Augustikuu õnnesoovid

Elviine Lehiste	11.08. 86
Meeme Rahnel	14.08. 70
Salma Saar	16.08. 91
Elviine-Pauliine Mäemurd	18.08. 91
Linda-Helene Kassam	18.08. 80
Kalju Ehasalu	19.08. 70
Arved Harjaks	20.08. 70
Hilda Karjane	21.08. 88
Leida Hunt	21.08. 85
Liisa Leht	22.08. 81
Helmi-Johanna Kuusk	23.08. 92
Valentin Männik	23.08. 82
Hilda-Marie Pikk	24.08. 88
Johanna Keskiöla	27.08. 83
Salme-Estella Kivitiik	30.08. 82
Aleksander Koppelman	31.08. 91

Õnnitleme!

Lihula Vallavalitsus

2004.a. juunis-juulis sündisid Lihula vallas:

18.juunil 2004 Lizette Azojan
05.juulil 2004 Kaimar Kalmet
09.juulil 2004 Henry Pöld

Palju õnne vanematele!

Mälestame juulis-augustis 2004 lahkunud vallaelanikke

SVETLANA TARASOVA
25.05.1936-02.07.2004

AGNES REICHMAN
10.09.1916-06.07.2004

KARL SCHMIDT
25.01.1946-20.07.2004

ÄRNI VAHAR
14.05.1938-07.08.2004

Toimetus:

Lihula Vallavalitsus
Lihula, Jaama 1
e-mail: tiit.madisson@lihula.ee

Tegevtoimetaja:
Terje Madisson
GSM 51 965 504

Leht internetis: www.lihula.ee

Lihula Teataja

Lihula valla ajaleht

nr.8(18), august 2004

ERIVÄLJAANNE: 60 AASTAT EESTI KAITSELAHINGUTEST

Lihula saab eesti sõjameeste ausamba

Sel aastal tähistatakse kuuekümmend aastat möödumist Eesti kaitsevahingutest. Selle tähtpäeva puhul pöördus Lihula vallavalitsuse poole sõjaveterane ühendav organisatsioon Eesti Vabadusvõitlejate Liit palvega anda luba Lihulasse püstitada mälestusmärk. Vallavalitsus selle loa 7.juulil üksmeelselt ka andis. Eelnevalt peeti aru ka vallavolikogu esimehega, asjast olid teadlikud mitmed volikogulased nii koalitsioonist kui opositsioonist.

Kuna tegu on nn "ajaloolise" monumendiga, mis 2002.aastal Pärnus maha võeti, siis kirjeldaksin nimetatud ausamba lugu pikemalt. Ühtlasi peaks "monumendi epopöa" kujukalt iseloomustama poliitilist olukorda, mis Eestis praegu valitseb ja meie poliitikute põhimõtetelagedust, orjalikku argust ning Venemaa ees lõmitamist.

2002.aasta juuli lõpus pandi sama monument Pärnu linnavalitsuse loal paika Pärnu Vanasse parki. Varem taheti kivi paigaldada Alevi kalmistule, kuid muinsuskaitse ei andnud selleks luba- ei olevat kunstipärane. (Tegelikult ärritas saksa mundris sõduri bareljeef ja tahvilil olev sõnaühend "vaba Euroopa eest".)

Kuna parasjagu oli nn aja-kirjanduslik "hapukurghooaeg", siis ilmus ausamba avamise eel ajalehes Postimees artikkel, pealkirjaga "Pärnu sai SS-monumendi", mille järel puhkes poliitikute hulgas hüsteeria. Sellise pealkirjaga lehelugu pälvis ka Venemaa juudiorganisatsioonide tähelepanu. 31.juulil 2002 tegi Vene

Juudikongress teravasisulise avalduse, kus tauniti "natsikurjategijate mälestuse jäädvustamist", adresseeritud Euroopa Liidu juhtidele. Eurooliidu reageerimist ei jäänud Eesti valitsejad ootama ja tollase peaministri Siim Kallase telefonikõne peale kõrvaldati monument mõni päev enne ametlikku avamist.

Olgu teada, et meie lõunanaabrid on käitunud sootuks sirgeselgsemalt. 27.septembril 2003 avati Riias pidulikult ausammas kahes läti Relva-SS diviisis võidelnud leegionäridele. Kivisse on raiutud 11 000 langenu nimes, monumendi avamisel osales sõjaväe ülemjuhataja ja haridusminister, avamisel olnud rahvahulk oli sama suur, kui meil laulupidudel.

1944.aasta Eesti kaitsevahingutes osales 70 000 saksa mundrisse riietatud eestlast, neist 20 000 olid vabatahtlikud. Rinnet hoidsid ka paljud Lihula mehed, neist 20.Relva-SS diviisi koosseisus Lihula Gümnaasiumi lõpetajad Arnold Gurt, Lembitu Varblane (oli varem soomepoiss), Karl Soodam, Kalju Tolli jt. Saksa mundrisse riietati ka Emajõe ääres võidelnud Eestisse naasnud soomepoisid, kelle hulgas oli kümnekond Lihula Gümnaasiumi vilistlast. Suur osa lahingutes ellujäänutest sattus tõelisse põrgu- Gulagi koonduslaagrisse.

Kuna suurriigid USA ja Inglismaa olid Stalini-Venemaa sõjaliitlased, siis ei tohiks kõval häälel 1944.aasta võitlustest rääkida- see ei kuuluvat "poliitiliselt korrektse" käitumise hulka. Sellisest käitumisest juhivad meie poliitikud. Just samal põhjusel on euroliidus ametlikult hukka mõistmata kommunism kui ideoloogia.

Paljud poliitikud Läänes ei taha midagi teada bolševike kuritegudest Baltikumis, sest pole kogetud oma naha peal kommunistlikku terrorirežiimi. Nii käituma sunnib must südametunnistus, sest bolševikud upitati 1917.aastal võimule Wall Streeti pankurite Schiffide, Rothschildide, Warburgide, Morganite jt rahade abil. Samal ajal, kui täistuuridel töötas Gulagi surmavabrik, ehitasid lääneriigid 1920-30-ndail aastail üles N.Liidu sõjatööstuse.

"Mälestusmärgid kätkevad endas

Selline nägi välja ausammas Pärnus 2002, nüüdseks on muudetud tekst

suurt sümbolset jõudu. Need kannavad endas väärtusi, toetavad ühiseid identiteete, legitimeerivad võimu ja ajalookäsitlust. Õigus püstitada monumente- või neid muuta- on sellel, kelle käes on võim," kirjutab Eesti Päevalehe juhtkirj 13.augustil. Tallinna kesklinnas seisab "vabastajate" mundris pronksmees, mille juures venekeelsed sõjaveteranid 9.mail "viina viskavad". Samalaadsed monumendid seisavad püsti paljudes Eesti linnades. Aga kui Lihula vallavalitsus tahab püsti panna eesti sõdurite ausamba, puhkeb võimupoliitikute seas hüsteeria.

Meie sõjaveteranidele soovitatakse oma tähtpäevi vaikselt pidada (!), sest Venemaa võib pahaks panna, kui üle 80-aastased endised sõjamehed kokkutulekuid peavad. 31.juulil Sinimägedes avatud 20.diviisi monumendi avamisel ei viibinud ainsatki valitsusliiget! Kas need vaprad, praegu väga auväärse eas mehed, ei ole ära teeninud mitte mingit valitsusepoolset tähelepanuavaldust? Mehed, keda aastakümneid on mõnitatud ja represseeritud, ei leia mõistmist ka Eesti valitsejalt. Selline olukord on masendav ja demonstreerib valitsuspoliitikute ebaväärikust ning argust.

jürg lk.3

Vallavanema veerg

Tänavune vihmarohke suvi ei ole soosinud talupidajaid, sest nappinud on heinategemise ilmasid. Kasari luht jääb tõenäoliselt suuremas osas niitmata, seega lähivad untsu hoolduslepingud ja võimalus heina suuremates kogustes müüa. Hea, kui oma loomadelegi ninaesise saab. Õnneks töötab viljasaak hea tulla. Kehvavõitu on seis turismiteenuse pakkujail, sest vesised ilmad on peletanud matkajaid, eriti tundlikud on ilma suhtes kodumaised reisijad.

Lihulas ringiliikuja märkab, et meie "pealinna" välisilme on tunduvalt paranenud. Kivikatega on sillutatud rohkelt kõnniteid, korrastatud majade välisilmet, aastaid väga kurvas olekus vene kiriku varemud on sisselangenud katuse riisimetele puhtaks tehtud, peatänavale on paigaldatud kastid lilledega, remonditööd on lõpusirgel gümnasiumi mõlemas majas ja Kasari koolis. Lihula muuseumi energilise juhi eestvõttel ja mõne pedagoogi osavõtul on tublit tööd teinud Lihula noorte tööühmad linnusemäel ja mõisa ümbruses. Ka sel aastal jätkub mõisa uue katuse paigaldamine, millele on muinsuskaitse igal aastal 300000 krooni eraldanud.

Pärast pikka viivitamist on tarnijafirma suve lõpuks suutnud linnusemäele püsti panna uhked atraktsioonid lastele, kus mudilased mängida saavad. Kahjuks on ühe valmistava firma "leige suhtumise" tõttu viibinud prügikastide paigaldamine, kuid loodame augustikuus uued kastid paika saada. Kuue valla turismiprojektist, kus juhtivaks vallaks on Lihula, saadud raha eest peaksid kohe-kohe püsti saama uued valla turismikaardid Risti-Virtu tee äärde, uued viiad ja infotahvlid mitmele poole valda.

Rõõmu teeb sel aastal Lihula vallas tegutsemist alustanud firmade tegevus, eriti soomlastele kuuluv OÜ Maaharjad, mis paljudel tööde annab ja mitusada hektarit seni söötis olnud maad siledadeks põldudeks on teinud. Endisele KEK-i mäele on üle kolunud laienev kilpmaju tootev ettevõtte, mille ekspordiks mõeldud toodang jõudsalt suureneb.

Vallavalitsus on hakanud tegema räämas kinnistu- ja majaomanikele ettekirjutisi, kellest mõni juba aastaid tehtud märkusi ignoreerinud on. Huvitav on tõdeda, et enamik pilku riivavate Lihula peatänava hoonete omanikke elab väljaspool valda või koguni välismaal (Soomes, Iirimaal, USA-s). Argu võetagu ähvardusena, kuid räämas krundid ja hooned peavad korda saama, kasvõi "repressioonide" hinnaga, sest vallavalitsus kavatses olemasolevatele seadustele tuginedes energiliselt tegutseda.

Ilmselt suvise aja tõttu on meie korterühihistud reageerimata jätnud prügifirma Ragn Sells ettepanekule paigaldada kortermajade juurde prügi sorteerimise konteinerid, kuigi see teenus järgmise aasta alguseni on tasuta. Keskkonnanõuded muutuvad üha karmimaks ja alates 1.jaanuarist 2005 peavad kõik hoonevaldajad (ka maal) omama prügikäitluse lepingut. Kui seni on mõni kodanik olmejäätmeid sokutatud naabri prügikasti või metsa alla, siis uuest aastast muutub selline tegevus tunduvalt raskemaks ja karistatavaks.

Ilusat ja teguderohket suve lõppu ning kooliõpilastele head tuju kooliaasta alguseks!

Tiit Madisson, Lihula vallavanem.

Kultuuripäevade üritusena toimus muistse viskemasina demonstreerimine. Selliste sõjariistadega tõrjuti vaenlast ka keskaegse Lihula linnuse müüridel.

Lihula kultuuripäevad on seekord möödas

Lihula kultuuripäevad toimusid seekord 5.-8.augustil, juba üheteistkümnendat korda. Rõõmuga peab mainima, et tänavused kultuuripäevad ei jäänud ürituste ega osavõtjate rohkusele sugugi alla möödunud aastasele juubelipäevadele.

Kultuuripäevade aväirituseks kujunes juba 4.augusti õhtul EELK Lihula kirikus toimunud Riikliku Akadeemilise Meeskoori kontsert. Kõrgetasemeline, Eestis juba aastakümneid tuntud koor, andis muusikalise elamuse kirikutäiele publikule.

Päevade põhiürituseks kujunes kahtlemata linnuse varemete vahel neljal õhtul etendatud August Kitzbergi näidend "Libahunt", mille lavastaja oli endalane Andres Lepik, peaosades: Katariina Lauk, Külli Teetamm, Indrek Pangsepp, Margus Mikomägi, Lii Tedre ja Helene Vannari. Massistseenides osalesid paljud Lihula taidlejad ja teatrisõbrad väljaspool valda. Kitzbergi lavatüki Lihulas lavastamise idee autoriks oli Marguse osa mänginud Indrek Pangsepp, kes praegu tegutseb kultuurimaja kunstilise juhina. Näitlejate koostul tegutses kõrgetasemeliselt ning lavastaja Andres Lepiku visioon teostus imehästi. "Tegemist polnud eraldi Tiina ega Mari ega Marguse looga, samuti mitte rahvuslikku identiteeti allakriipsutava tööga. See oli väga intiimselt inimest puudutav jutustus armastusest, inimlikust heitlikkusest, vabadusest, ellujäämisest, igavesti püsivast lootusest. Suurepäraselt valitud muusikaline taust toetas nii etenduse sisu kui omas üldistavat tähendust," kirjutas Pärnu Postimees. Koos juunikuiste etendustega vaatas "Libahundi" üle 1200 teatrilise.

Pärast "Libahundi" etendusi toimusid "tantsija tagaajamise" üritused. 5.augusti õhtul Tiit Peterson kolokojas tantsijatega tangorütmide saatel meie seni viimasessa suvesse särtsu, armastust ja kirgesid, mis on nii lahutamatu tangomuusika ja tantsudega.

6.augustil toimus Lihula mõisa aidas juba traditsiooniks saanud noorte tantsumaraton, mille võitsid Pia-Liis Kärvet ja Kadi Ehasalu, kes said auhinna priipääseme eranditult kõigile sel aastal korraldatavatele Lihula Kultuurimaja üritustele. Samal viisil sai premeeritud ka Mario Kiviselga, kes tõestas oma tugevust ja oskusi päeval aset leidnud lauatenise turniiril.

Nagu juba kultuuripäevadel tavaks saanud, söödi Jaani kõrtsi ees ära pikk sünnipäevakook, mis sel aastal oli üheksa meetri pikkune ja kaalus 40,5 kg. Samal üritusel toimus ka "Lihula Triatloni" lõpetamine. Tujuküllane pidu toimus laupäeval pillimeestega, kes olid koondunud nime alla "Tuulelöötsutajad".

Kultuuripäevade viimasel päeval, 8.augustil kogunes varakult kultuurimaja esisele platsile laadaseltskond: rohked kaubitsejad, ostjad ja niisama uudistajad. Seekord müüdi traditsioonilise poola ja türgi kauba kõrval rohkesti käsitööd, taimi, raamatuid jm. Samas pidas suurejooneliselt oma kümneid tegutsemisjuubelit teeneka laulujuhi ja muusiku Öie Liivi algatav "Lihula Lõõts".

Kultuuripäevade sisse mahtus ka Lihula Rahvakunsti seltsingu korraldatud savipäev. Pühapäeva ennelõunal müüdi Luige Villa ees seltsingu savitooteid, millel oli hea minek.

8.augusti õhtupoolikul rääkis Lihula mõisas ajaloolane Ain Mäesalu keskaegsetest viskerelvadest. Ürituse finaalsiks oli MTÜ Keskaegne Lihula poolt valmistatud odaheitemasina demonstreerimine mõisa aida juures mäe serval, mida uudistas mitmekümnepealine huviliste hulk, kelle seas domineerisid Lihula külalised. Ajaloolane Mati Mandel rääkis keskaegse sõjamasina koopia saamisloost. Mõisa aidas olid muuseumi juhataja Meelis Metsa organiseerimisel eksponeeritud vanad tööriistad ja veokid.

Õhtul korraldas Lihula Vallavalitsus kultuuripäevade "naelaks" olnud "Libahundi" näitetrupile tänuõhtu, kus anti üle tänukirjad.

Lihula seekordsed kultuuripäevi võib pidada edukaks. Lihula Kultuurimaja tänab Eesti Kultuurkapitali, Kultuurkapitali Läänemaa Ekspertgruppi, Hasartmängumaksu Nõukogu, Lihula Vallavalitsust, teatrit Randlane, Lihula Muuseumi, Luige Villat, OÜ-d Atri ja kõiki neid, kes jõu ning nõuga abiks olid.

Suurt tänu külalistele ja Lihula rahvale, kes meie kultuuriüritust külastasid!

Kristjan Targamaa

Tallinn langes 22.septembril. Vaid Sörve säärel jätkasid Saksa väed, kuhu kuulus ka eestlasi, vastupanu kuni 24.veebruari 1945.

1944.aasta sügisel näis, et kõik on läbi ja vastupanu mõtetu. Pärnis nii see siiski ei olnud. Tegelikult jätkusid ägedad võitlused Eesti metsades ja külates. Siin võitlused need, kes olid otsustanud kodumaalt mitte lahkuda, pidades sissetungijaiga lahinguid. Oli juhuseid, kus endine rindemees kaevaskoduõue väravasse laskepessa ja ütles: "Siit ma enam ei tagane!" Ja ei taganenudki. Nad kas hukkusid või viidi Siberi laagrisse.

Eesti taasokupeerimise vastu võidelnud sõjamehed olid sunnitud 1944.aastal küll palju kordi ülekaalus oleva idavaenlase armee ees taanduma, kuid kas neid võib seepärast kaotajaks lugeda? Relva jõul allutatud rahvast saab alistunuks lugeda siis, kui see rahvas on suudetud panna oma võitluse eesmärgist loobuma. Punaarmee vallutas küll Eesti territooriumi ja pani siin lääneriikide nosolekul taas maksma nõukogude režiimi, kuid ei suutnud ka ligi pool sajandit valitsenud totalitaarvõimu tingimustes sundida rahvast loobuma soovist olla iseseisev ja sõltumatu.

"Vabastajate" terror

Miks avaldasid eesti mehed ülekaalukale vaenlasele nii meeletult vastupanu, tuldi ju meid vabastama ja õnnelikuks tegema? See oli soov kaitsta oma rahvast nende veriste kuritegude eest, mis kaanesid Punaarmee "vabastamissiooniga". Arvukad punaväelaste poolt toime pandud metsikused ja süütute tsiviilsete tapmine põhjustasid 1944.aastal rindelähedastes külates suurt hirmu. Sageli leiti asulatest ja taludest, kuhu olid tunginud rindest läbi ja lapsi.

17.vebruaril 1944 hävitati Meriküla all Punaarmee eridessantüksus. Haavatud ohvitseride, major Pavel Sankovi ja leitnant Vassili Dolgihi ülekuulamisest saadi teada järgmist. Enne erioperatsiooni oli Punalaevastiku kontradmiraal Žukov, kes dessanti kamandas, kutsunud kokku kõik ohvitserid ja politrukid ning instrueeris: "Eestlased on meile vaenulik rahvas. Seepärast tuleb maabumisel kõik tsiviilsete armutult hukata ning purustada ja hävitada kõik ettejuhtuv.

Bolševistliku terrori ohvrid Tartus 1941.

Mingsugust halastust ega armuandmist ei tohi olla. Hukata tuleb kõik, vaatamata vanusele ja soole."

Punasõdureile olnud selline käsk vastumeelne, nagu seletasid vangistatud ohvitserid, kuid dessandi juudist politruk nõudnud kategoorilisel toonil, tegemata vahet, kas tegu lapse või vanuriga, tulevad kõik eestlaste tappa...

Eestlased mäletasid värskest 1940-1941.aasta metsikusi, mida NKVD ja hävituspataljoniide timukad eestlaste kallal korda saatsid. Mäletati Liival, Sakus, Kautlas, Tallinnas, Pirta-Kosel, Tartus, Kautlas, Kuressaares jm asetleidnud massimõrva. Mäletati 14.juuni 1941.aasta massiküüditamist ja meie ohvitseride ning poliitikategelaste mõrvamist Gulagis 1942.

Eesti rahva müllu on sööbinud hävituspataljoniide juhi Mihhail Pasternaki nimi, kelle "võitlejad" sooritasid 1941.aasta sõjasuvel metsikuid roimi. NKVD timukas Idel Jakobson suutis surma saata koguni 623 Eesti Vabariigi kodanikke, sajad ellujäänud, kes Jakobsoni poolt Gulagi saadeti, mäletavad seda külmanärvilist "internatsionalistist" sadisti, kes suri 93-aastasena 1997.aastal Tallinnas, ilma et Eesti võimud

teda vastutusele oleksid võtnud. Sellel taustal on alandav ja vihatekitav kuulata Venemaa Juudikongressi juhi Satanovski või pearabi Lazari hurjutusi eestlaste faüismimeelsusest.

***

Eesti relvis meeste võitluse üle kodumaa kaitsetel on meil põhjust vaid uhkust tunda ja kohatu on mõnede poliitikute alandlikud katsed tuhka pähe raputada õigustada eestlaste vastupanu Punaarmee lääneriikide liitlasele Teises maailmasõjas. Meie meeste kangelaslikud teod kodumaa kaitsetel ei vaja mitte mingit alandlikku õigustamist! Meie püha kohus on austada oma sõjakangelasi.

Tiit Madisson

Kasutatud kirjandus:

Eesti vabadusvõitlejad Teises maailmasõjas. Kogumik. Toronto, 1987.
Eesti riik ja rahvas Teises maailmasõjas. Koguteos. Stockholm, 1954-1962.
Eesti rahva kannatuste aasta. Kogumik. Tallinn, 1995.
Vaino Kallase kodulehekül:
www.hot.ee/vaikal/ajalugu

Eesti Leegion ei olnud kuritegelik väeosa

Teises maailmasõjas Punaarmee vastu võidelnud eestlasi on ikka ja jälle süüdistatud natsismi teenimises, viimasel aastatel on meie idanaaber seda temaatikat aktiivselt kasutanud Eesti ja Läti vastastes propagandariinakutes. Eriti ägedalt on rünnatud Eesti Leegionit (hiljem Relva-SS 20.Eesti diviis). Tegelikult arvatud Eesti Leegionid Nürnbergi Sõjatribunali poolt väljaspool Saksa Relva-SS-i olevaiks. Selle tõendiks on allpool äratoodud USA Ümberasustavate Isikute Komisjoni kiri Eesti peakonsuli kohusetäitjale Johannes Kaivile, mis vabas tõlkes on järgmine (inglise keelne originaal Lihula Teataja toimetuses):

ÜMBERASUSTAVATE ISIKUTE KOMISJON
Washington 25, D.C.
September 13, 1950
Hr. Johannes Kaiv
Eesti peakonsuli kohusetäitja
Saatkonna juhataja
9 Rockefeller Plaza
New York

Kallis hr. Kaiv:
Vastan Teie telegrammile 23.augustist 1950 ja Teie sõnumile 31.augustist 1950 koos memorandumiga Eesti Komiteelt Ameerika Ühendriikide tsoonis Saksamaal, mis käsitlevad endiste eesti leegionäride probleemi "Ümberasustavate isikute Ameerika Ühendriikidesse asumise seaduse" alusel.

Sellega seoses teatan Teile, et Komisjon võttis 1.septembril 1950 vastu järgneva põhimõttelise otsuse:

"Balti Waffen-SS üksused (Balti

20. diviisi mälestusmärgi avamine Sinimägedes 31. juulil 2004.

leegionid) erinesid täielikult Saksa SS-ist nii otstarbe, ideoloogia, tegutsemise kui liikmete kvalifikatsiooni poolest, mistõttu Komisjon otsustas, et vastavalt Ameerika Ühendriikide "Ümberasustavate isikute Ameerika Ühendriikidesse asumise seaduse" paragrahv 13 alusel, ei ole need organisatsioonid vaenuliku Ameerika Ühendriikide valitsusele, mistõttu nende isikute avaldused, kes soovivad asuda Ameerika Ühendriikidesse elama "Ümberasustavate isikute Ameerika Ühendriikidesse asumise seaduse" alusel ja kes on olnud Balti Waffen-SS liikmed, kaasa arvatud Eesti Leegion, vaadatakse läbi iga isiku puhul individuaalselt.

Siiraltteie, Harry N. Rosenfield, esimehe ülesannetes

OTSUSTAV 1944

algus lk.3

Rüütlisti kavaler, 46. rügemendi ülem kolonelleinant Alfons Rebane.

Sinimägedes seisid Vene diviiside vastas kindral Felix Steineri 3.soomuskorpuse väeosad, mille koosseisu kuulusid peale sakslaste veel eestlastest, taanlastest, norralastest, rootslastest, soomlastest, hollandlastest ja belglastest koosnevad väeosad.

See, mis toimus Sinimägedes 27.juuli varahommikust kuni 4.augustini, oli tõeline pörgu. Lahingud kestsid ööd kui päevad, kus rünnak järgnes rünnakule. Kuid kõik sellel perioodil toimunud punaväelaste rünnakud löödi tagasi. Liiva jooksid ka kõik venelaste tankirünnakud. Väeosades kasutusele võetud tankirusikad kutsusid meestes esile jahimehehazardid ja eestlaste positsioonide ette kuhjusid suured "vabastajate" tankide kalmistud. Eriti vapralt võitles ja suure tunnustuse osaliseks sai pataljon *Narva*, mille vastu saadeti ahelikkudena punaväelased suurte loosungitega "Stalini suure asja ja vaba Nõukogude Eesti eest!". Kõik need hävitati vihaleaetud eesti sõjameeste poolt ja positsioonide ette jäid loogudena lamama "vabastajate" surnukehad. Ka eestlaste üksused kandsid suuri kaotusi. Kõige enam sai "rappida" major **Georg Soodeni** pataljon, kus kompaniide 150 võitlejast jäi rivvi vaid 20-30 meest, langes ka pataljoniüleml. Lahinguis langes ka eestlastesse väga sõbralikult suhtunud *Nordlandi* diviisi ülem Fritz von Scholz.

29.juulil valitses rindel väga pinev olukord, kus venelaste ülekaalukad jõud olid saavutamas Grenaderimägedel võitu. Olukorra päästis eestlaste 45.rügemendi

Paul Maitla juhitud pataljon. Võitlusesse tulid isegi sidumispunkti olnud haavatud võitlejad.

10.augustiks vaenlase rünnakud lakkasid. Sinimäed jäid murdmatuks. Tannenbergi liini rünnanud 11 "punaste" diviisi ja kaks brigaadi lakkas olemast, kahe nädalaga kaotasid venelased 160-170 tuhat meest. Neis lahinguis sai punaokupant kõige tugevamini tunda eesti relvade raskust. Sinimägedes näidati sissetungijale, kuidas võitleb oma kodumaa vabaduse eest eesti mees.

Sinimägede lahingute eest autasustati paljusid eestlasi kõrgete sõjaliste märkidega, nende hulgas sai Paul Maitla neljanda eestlasena Rüütlisti.

Meeleheitlikud lõpulahingud

Ilmselt tuli punavägede staap järeldusele, et Sinimägedes ei suudeta rinnet murda ja tehti otsus Eesti vallutamiseks lõunast, st üle Võru-Tartu Tallinna suunas. Valga suunal liikunud 3.Balti rinde väed olid edukad ja tee Tartusse oli avatud. Sakslaste ja eestlaste Sinimägedes asuvad väeosad taheti hävitada löögiga tagalast. 11.augustil vallutas sovetide 2.löögiarmee Petseri, 13.augustil vallutas 1.löögiarmee Võru ja Antsla ning liikus Tartu suunas.

Venelastel oli Lõuna-Eestis vastas 207.julgestusdiviisi väeosad, kuhu kuulusid

kaitsmisest, algas Saksa vägede evakueerimine Eestist.

Esimeses järjekorras pidi Eestist välja viidama raskerelvad ja mehhaniseeritud üksused. Taandumist pidid katma eestlaste üksused, kes pidid taanduma Lagedi-Viljandi-Pärnu joonele. Eesti väeosade edasisest saatusest plaani koostajad ei hoolinud ja see oli üles ehitatud eestlaste hukkamisele, kellelt võeti ära kõik raskerelvad. **Eestlaste iseseisvustahet oli sakslastele mõistmatu.** Emajõel seisid eesti üksused lõpuks üksipäini.

Emajõe ääres pidasid kangelaslikku võitlust 1.piirikaitserügement, mille 2000 meest jäi ellu vaid paarsada. "Kui madu sipelgapesas", võitles juulikuus Soomest tagasisaabusud Soomepoiste pataljon. Mitu eestlaste väeosa jäi kotti ja hävis peaaegu täielikult. Major Alfons Rebane suutis ka Emajõe rindel üles näidata sõjamehelikku tarkust ja tõi oma väeosa "punaste" piiramisrõngast välja.

Ehkki vaenlane oli tugevas ülekaalus, osutasid taanduvad väeosad neile ägedat vastupanu, minnes kohati ka vasturünnakuile. Vanade püsside ja kuulipildujatega relvastatud Tartumaa Omakaitse 5.lahingupataljon osutas "punasele" Eesti Laskurkorpusele (kelle koosseisust olid 25% kommunistid) väga visa vastupanu.

Verised lahingud toimusid Narva rindel

Pataljon Narva ohvitseride ja sõdurite autasustamine lahingulise kangelaslikuse eest.

ka Eesti Omakaitse puudulikult relvastatud üksused ning mitmed eestlaste piirivalvepataljonid. Kuigi Narva rindelt saadeti appi veel väeosi, olid jõud väga ebavõrdsed.

19.augustil murdsid punaväed Ahja jõel asuvat eestlaste ja sakslaste kaitses läbi ja liikusid edasi Emajõe suunas, kus püüti luua uut kaitserinnet. 17.septembril murdis Punaarmee Emajõe rinde läbi ja sellest tingituna loobus Hitler edasisest Eesti

taandunud 20.diviisi väeosadel Avinurme ja Tudulinna piirkonnas. Punavägedele osutati vastupanu veel Väike-Emajõe joonel ja Tallinna all. Vaida lähistel ja Kehra all võitles admiral **Pitka** organiseeritud lahinguüksus.

Paljudel eestlaste väeüksustel õnnestus Pärnu kaudu taanduda, nende lahingutee jätkus teistel rinnetel kuni Saksamaa kapituleerumiseni mais 1945.

>>>>

Lihula saab eesti sõjameeste ausamba

algus lk.1

Venemaa saatkond laskis meie valla territooriumil korrastada kaks "vabastajate" monumenti: kiriku juures ja uuel kalmistul. Ei peetud vajalikuks informeerida vallavalitsust, sest teatakse, et kui keegi peaks venelaste jultumuse vastu protestima, siis on hea nähvata-eestlased on faüistid ja juuditapjad. Taoline Vene Juudikongressi presidendi Satanovski ja vene juutide pearabi Perl Lazari mitmeid kordi kasutatud laimav argument on seni tõrgeteta toimunud, sest ükski Eesti poliitik pole julgenud või vaevaks võtnud selgitada, miks eesti mehed 1944.aastal Punaarmeele nii kangelaslikku vastupanu osutasid, et Relva-SS-il pole mingit pistmist koonduslaagritega.

Esialgselt taheti ausammas paigaldada kiriku ette, nõukogude "vabastajate" kivi lähedusse, kuid sellele seisus vastu muinsuskaitseameti järevalveosakonna peainspektor Ilme Mäesalu. Seetõttu valiti uus asukoht, väljaspool Lihula muinsuskaitse tsooni. Esimese "soojaga" taheti monument püstitada gümnaasiumi juurde nn Tamme parki. Pärast põhjalikku vaagimist leidis vallavalitsus, et valitud asukoht ei ole kõige õnnestunud, sest koolipoisid võiksid holokaustipäeval monumentist möödudes kätt tõsta ja "Heil Hitler!" või "Sieg heil!" hüüda- see oleks juba tõeline poliitiline skandaal. Ka ei ole püssimehega monument võib-olla mitte kõige sobivam haridusasutuse juurde, kuigi paljud kooli lõpatanud 1944.aastal saksa mundris Narva rindel ja Emajõe ääres sõdisid.

Lõplikuks asukohaks saab Lihula uus kalmistu, kus mõnekümne meetri kaugusel seisab nõukogude sõdurite mälestussammas. Vahetati välja ka vana plaat, nüüd on ausambal kiri: "Eesti meestele, kes sõdisid 1940-1945 bolševismi vastu ja Eesti iseseisvuse taastamise nimel." Avaüritusele on lubanud tulla väga palju sõjaveteranid ja nooremad inimesed, kes austavad Eestisse tunginud punaterroristide relvaga vastuhakanud eesti mehi. Tahaks loota, et Lihula eeskujul toimivad teisedki omavalitsused, sest rahval, kes häbeneb või kardab austada oma kangelasi, ei ole tulevikku.

Vallavanem ja vallavolikogu esimees on pidanud korduvalt kuulama poliitikute ähvardusi "eesti maine kahjustamisest" ja andnud neile argumenteeritud vastulöögi. Õnneks ei ole nõrdimapanevalt arad ja orjahingega valitsejad, kes rohkem hoolivad Brüsseli isandate arvamusest kui Eesti ajaloo, mitte terve eesti rahvas. Lootust annab seegi, et riigikogulase Trivimi Velliste sõnul on Isamaaliidu fraktsiooni poolt menetlusse antud seaduseelnõu, mis annab kindla hinnangu 60 aasta tagustele kaitselahingutele ja saksa mundris võidelnud eesti meestele. Aeg näitab, kui palju hääli nimetatud seaduseelnõu kogub, kas meie poliitikud julgevad selja sirgeks ajada või kiikavad endiselt arglikult vaid Moskva ja Brüsseli poole.

Viimase kahe nädala kontaktide ja reageeringute järgi otsustades toetab Lihula vallavalitsuse tegevust sõjameeste monumenti püstitamisel suurosa Eestiüldsusest.

Tiit Madisson

OTSUSTAV 1944

Sel aastal möödub 60 aastat Eesti kaitselahingutest, mille raames on riigis korraldatud mitmeid mälestusüritusi, mida meie valitsus "kindlameelselt" ignoreerinud on. Nende ürituste hulka kuulub kahtlemata ka mälestussamba püstitamine Lihulasse. Kuna ajalooõpikuis ja raamatuis on tollaseid sündmusi kirjeldatud üsna napilt, siis avaldame siin 1944.aasta kaitselahingute kohta pikema kirjutise. Loodetavasti aitab see mõista, miks Lihula vallavalitsus otsustas sõjakangelaste mälestust jäädvustada monumenti püstitamisega ja miks taoline monument peaks olema igas linnas ja vallas.

Toimetus.

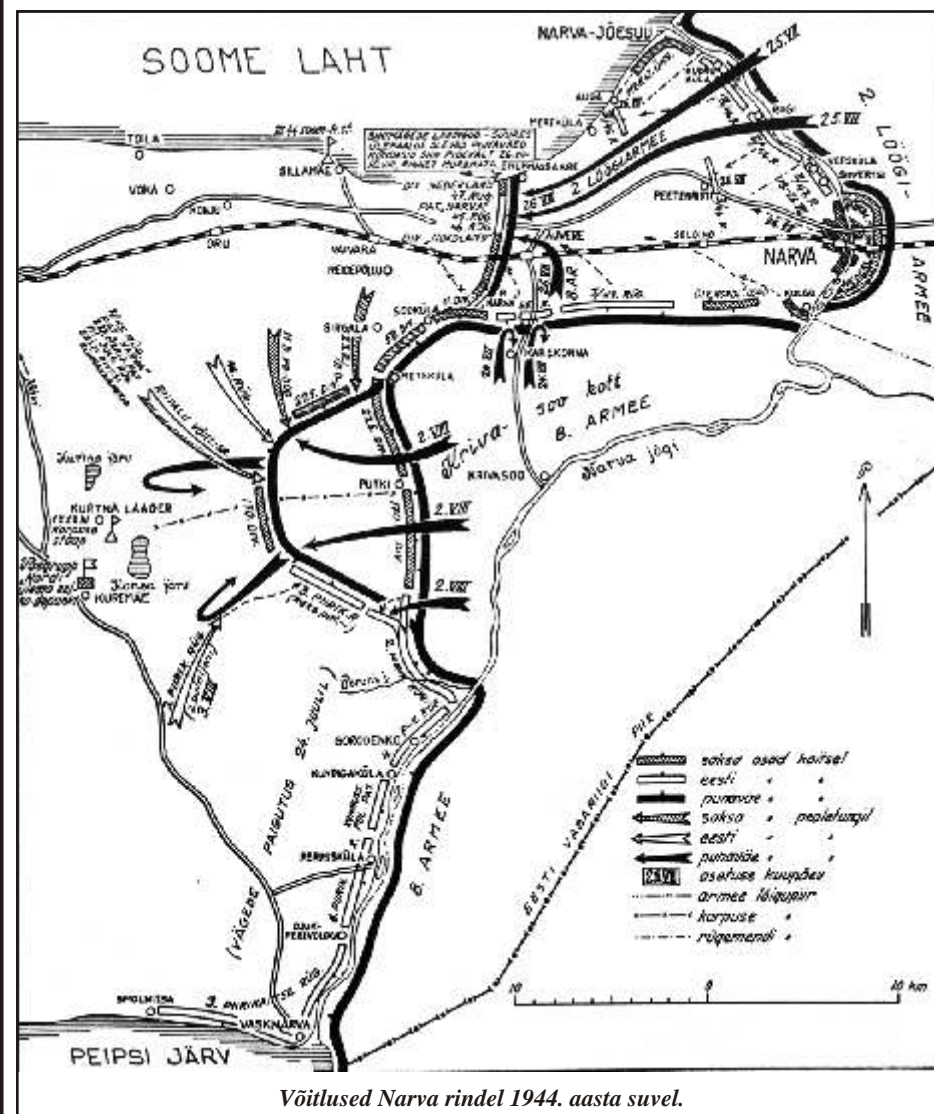
Viimast maailmasõda ei saa vaadelda vaid kahe vaenuväe omavahelise taplusena. Tegelikult riidetatud sõjaväe lahutamise printsiibist ja toimus samal ajal mitu väiksemat sõda, kus valdav osa seni Venemaal võidelnud eesti alistatud väikeriigid, s.h ka Eesti, püüdsid taastada kaotatud iseseisvust, olles samal ajal poole valikul sunnitud valima kahest halvast parema.

1944.aasta tõi sõja taas Eesti pinnale. Igivana Narva-Peipsi piirivõond muutus Punaarmee vallutussõja tulemusel jälle raskete kaitselahingute tandriks. Pikad ja närvesöövad läbirääkimised saksa okupatsioonivõimudega kõigi eesti väeosade (nn idapataljonid, 20.diviisi väeosad jt) koondamiseks kodumaa piiride kaitses kandis 1944.aastal algul vilja. Saksamaa juhtkond pidi lõpuks olude sunnil loobuma

senisest eesti rahva ja tema saksa mundritesse riidetatud sõjaväe lahutamise printsiibist ja valdav osa seni Venemaal võidelnud eesti üksustest võis asuda Eesti piiride kaitses.

Meie vastas oli lääneriikide USA ja Inglismaa ülirohke relvaabiga toetatud venelaste hiiglararmee. Selle vastas olnud eesti üksused olid suures enamuses puudulikult relvastatud ja arvuliselt palju kordi väiksemad vaenlasest. Ometi suudeti aasta algul Punaarmee sissetung peatada. Eesti sõjamees näitas veelkord mehisust ja kangelaslikkust kodumaa kaitsmisel. 1944.aastal peetud kaitselahingute kirjutati Eesti ajalukku veel üks sangarlik lehekülj.

järg lk.4

Võitlused Narva rindel 1944. aasta suvel.

OTSUSTAV 1944

algus lk.3

Seekord ei andnud võitlus küll ihaldatud tulemust, kuid ta andis vääramatu aluse järgnevale põlvele vabadusvõitluse jätkamiseks.

1944.aastal toimunud Eesti taasokupeerimine Punaarmee poolt naelutas vallutajad häbiposti ja lasub tänaseni raske süüdistusena tootud vallutajaid toetanud vaba maailma rahvaste südametunnistusel, kelle juhid andsid meid 1945.aastal Jaltas Stalini timukate meelevalla alla.

Ohtlik olukord Narva rindel

1943.aasta lõpul hakkas Saksa relvajõude tugevasti kimbutama bensiini puudus ja manööverdamise võimalused vähenesid. N. Liidu sõjalist võimsust oli aga hakanud mõjutama uus tegur- Ameerika abi, mille tulemusel kasvas oluliselt Punaarmee võitlusvõime.

Ainuüksi USA-st saadud alumiinium võimaldas venelastel toota nüüd kaks korda rohkem ründelennukeid, kui seda suudeti seni. USA-st saadeti 427 284 armee veoautot, 50 501 maasturit, 595 sõjalaeva, 13 303 soomustranspordööri, 35 041 armee mootoratast, 136 000 tonni lõhkeainet, 4592 hävituslennukit "Aero-Cobra" ja 2410 "King-Cobrat" (hävitajaid kokku 9681), pommitajaid A-20 2771 tüüki ja B-25 861 tüüki, 8218 õhutõrjekahurit, 5815 tankitõrjekahurit, 8901 traktorit kahurite transportimiseks, 473 000 mürsku, kuulipildujaid, vintpüsse, saapaid jne. Arhiiviallikate järgi on teada, et USA saatis N.Liidule kokku 12 536 tanki, 17 834 lennukit, 130 500 automaati ja 13 200 revolvril. Inglismaa annetas "sõpradele" 27 sõjalaeva ja 43 496 veoautot, terve "punane" lennuvägi oli riietatud briti nahkjoppidesse. Valdava osa pommirünnakuist sooritasid Nõukogude lendurid USA ja Briti päritolu raskepommitajail, sest venelaste neljamootorilist Pe-8 jõuti toota vaid 79 masinat.

1944.aasta jaanuari algul koondas Punaarmee juhtkond Leningradi rindele ja Oranienbaumi sillapeale 1 241 000 meheline hiigelarmee, olles tohtus ülekaalus seal olnud Saksa väegrupist Nord. Punaarmee ülekaal elavjõus oli 1,7 kordne, relvastuses veelgi suurem: suurtükke 2 korda, tanke 3,8 korda ning lennukid 4,1 korda rohkem, kui sakslastel.

14.jaanuaril 1944 alustas Punaarmee Leningradi piiramisrõngast läbimurret, eesmärgiga hävitada sakslaste 18.armee, mille koosseisus sõdisid ka vabatahtlikest moodustatud Eesti väeüksused. Venelaste eesmärgiks oli vallutada Eesti ja siin "taaskehtestada nõukogude võim".

Taandumisel Novgorod-Luuga suunas pälvisid erilist kiitust major **Alfons Rebase** (kelle mälestustahvel on Lihulas, Tallinna mnt ja Oja tn nurgal oleva maja seinal) juhitud Idapataljon nr 658. Sangarliku võitluse eest väeosa piiramisrõngast väljatoomisel autasustati pataljoniülema Alfons Rebase esimese eestlasena Rüütliiristiga.

Taganevate Saksa väeosade kolonnid jõudsid Narva 20.jaanuaril ja nende pidev liikumine üle Narva jõe kestis kuni 2.veebruari. Need polnud enam diviisid ega rügemendid, vaid vormitu inimmass, kes jättis maha relvi ja varustust. **Selles olukorras otsustas Saksa väejuhatas Eesti**

Eesti allohvitser punkris Narva rindel.

maha jätta ja Daugava jõe taha taanduda.

Üldmobilisatsioon

Vastupanuliikumise gruppide ning põranda all tegutsenud poliitiliste erakondade esindajate poolt vastu võetud otsuse põhjal pöördus rahva hulgas kõrget autoriteeti omanud viimane seaduslik Eesti Vabariigi peaminister professor **Jüri Uluots** 7.vebruaril 1944 rahva poole üleskutsetega minna kaasa mobilisatsiooniga, et takistada kogu jõuga punavägede uut sissetungi. Selle üleskutsetega kuulutas peaminister koos Saksa relvajõududega võitlevate Eesti väeosade tegevuse **vabadusvõitluseks**, kus sõjamehed, kaitstes kodumaa piire Nõukogude Venemaa agressiooni eest, **täitsid kodanikukohust**. Muidugi oleks eestlased eelistanud sõida eesti mündreis, kuid Saksa väejuhatas takistas igasuguseid

"separatismiilminguid". Üldmobilisatsiooni toetasid ka paljud tuntud kultuuri- ja ühiskonnategelased, nagu **A.Gailit, K.H. Hindrey, A. Kivikas, H. Visnapuu, J. Köpp** ja teised.

Üldmobilisatsioon tõi kokku ligi 50 000 meest. Saksa sõjaväe juhtkond oli sellise tulemuse üle üllatunud. **Samas aga tundus nii suur relvastatud eestlaste hulk sakslastele hirmuäratavalt kahtlasena ja nad keeldusid kõiki mobiliseeritud väeosadeks formeerida.** Alles pika kauplemise peale nõustuti 38 000 mehe regulaarväkke vastuvõtmisega, kõik ülejäänud mobiliseeritud arvati Eesti Omakaitse koosseisu. Lubati formeerida vaid

kuus jalaväerügementi ja üks pioneiri-pataljon, 10 tuhat mobiliseeritud meest määrati eesti vabatahtlikest 1942.aastal moodustatud Relva-SS 20.diviisi täienduseks (algul oli üksuse nimetus Eesti Leegion).

Tänu eestlaste mobilisatsioonile suudeti Punaarmee pealetung seisma panna.

Lahingud Narva rindel

14.-23.vebruaril toimusid Narva all pidevad kokkupõrked mõlema vaenupoole vahel, mis ei toonud edu kummalegi poolele. 29.vebruaril algas venelaste valduses oleva Vasa-Siivetsi-Vepsküla sillapea vallutamine. Rünnakut juhatas eestlaste 45.rügemendi ülem kolonel-leitnant **Vent**. Selles osalesid norra vabatahtlike Relva-SS Nordland diviisi rünnakrühm, üks taanlaste Danmark diviisi pataljon ning Eesti 20.diviisi 45. ja 46.rügemendi pataljonid.

>>>>

Eesti sõdurid Tannenbergi liini kaitsmas suvel 1944.

Vasa sillapea hävitamisel ülesnäidatud vaprust eest autasustati allohvitser **Harald Nugiseksi** teise eestlasena Rüütliiristiga.

Veebruari lõpus sai Punaarmee juhtkonnale selgeks, et käigult Narvat vallutada ei õnnestu. 1.märtsil alustasid venelased suurt pealetungi Krivasoo rindel, mis Mustjõe-Puka joonel peatati ja tagasi löödi.

6.märtsil pommitasid venelased Narvat, mida toetas ka "punase" Eesti Laskurkorpuse kahurvägi, muutes selle iidse linna rusuhunnikuks. Narva elanikkond oli 27.vebruaril evakueeritud. 9.märtsil korraldas "punane" lennuvägi ameerika ja briti lennukid Tallinna terroripommitamise, kus umbes 500 tsiviilisikut sai surma, hävitati 6000 elamut ja 2000 muud hoonet (nende hulgas "Estonia" teater), 20 000 tallinlast jäi peavarjuta.

11.märtsil alustas Punaarmee suurpealetungi. Järgmistel päevadel kandus võitlus Auvere tugialale ja 17.märtsil Vaivara-Sinimägede piirkonda. 19.märtsil hõivasiid "punased" Sookla, Huntaugu ja Tagapera. Samal ajal jätkusid katsed Narva jõe ületamiseks linnast põhja pool, kuid mille tulemuseks olid vaid suured laibavallid Narva jõe idakaldal.

Vaatamata tohutule ülekaalule (270-300 tuhat punaarmeelast 80 tuhande Saksa poolel sõdinu vastu) olid Punaarmee üksused Narva all verest tühjaks jooksnud. Aprilli lõpuks vaibusid vastaspoole rünnakud.

Keeruline poliitilis-sõjaline olukord

Märtsist kuni juunini püsis Narva rindel suhteline vaikus. Samal ajal toimus Euroopas terve rida ärevaid sündmusi, mis Eesti jaoks ennustasid punavägede taassissetungi. 6.juunil 1944 maabusid lääneliitlased Normandias ja sakslaste Atlandi vall lakkas

ülekaaluka rünnaku tulemusel olemast. Soome rindel vallutas Punaarmee Viiburi ja soomlased alustasid N. Liiduga rahuläbirääkimisi. Idarinne oli jõudnud Läti ja Leedu territooriumile, ähvardades Eestis asuvad Saksa väeosad kotti jätta. See kõik tähendas Eestile katastroofi, andes samas aga eesti sõjameestele erilist jõudu verivaenlasele vastu astumiseks.

Eesti tollased juhid lootsid Eestit punavägede vastu kaitstes ära oodata sõja lõpp, et siis taotleda lääneliitlastelt Eesti Vabariigi taastunnustamist. Paraku ei teatud, et Roosevelt ja Churchill olid juba 1943.aastal Teheranis Stalinile lubanud Eesti jätmist N.Liidule, sellega jämedalt rikkudes endi poolt 1941.aastal sõlmitud Atlandi Harta sätteid. Lõplik surmaotsus Eesti Vabariigile langetati 1945.aasta jaanuaris Krimmi konverentsil, kui lääneliitlaste poolt kingiti Stalini terrorirežiimile terve Ida-Euroopa.

Sinimägede heitlused

Saksa väejuhatas otsustas lühendada Narva rinnet ja taanduda Narva jõe joonelt Auvere-Sinimägede-Mummusaare joonele, mis sai kattenimeks Tannenbergi liin. Eesti sõdureile valmistas Narva loovutamine kurbust, kuid ilmselt oli selline samm vältimatu, et vägesid mitte kotti jätta. Major Riipalu 45.rügement toodi Narva jõe joonelt Auveresse, selle käsutusse anti veel üks eestlaste võitlusvõimelisemaid löögiüksusi, pataljon Narva.

Vastane oli eesti sõdurite vastu koondanud umbes 130 000 meest ning tohtul hulgal tanke, suurtükke ja lennukid. 23.juulil teatas rügement 20.diviisi juhtkonnale valmisolekust venelaste rünnaku tõrjumiseks. "Las tulevad kuradid, kui tahavad! Saab antud, nii et tolmab," teatas rügemendiülemaale üks jaoulematest.

24.juulil toimunud Auvere lahingus

tõestasid eesti sõjamehed, et Eesti iseseisvuse ajal üleskasvanud mehed tahavad kallist kodumaad kaitsta, suutes neli elavjõus arvukamale vastasele vastu panna. Sakslaste Panter-tankide ja tankirusikate abil suudeti venelaste soomusvägedele tekitada määratud kaotusi. Venelased olid pealetungi vältel välja tulistanud 80 000 mürsku, igale rindemeetrile langes 40 mürsku, iga eesti sõduri kohta 27. Vaatamata tohutule pommi- ja mürsusajule suutsid 45. rügemendi võitlejad vaenlase pealetungi tagasi lüüa: toimunud lahingus kaotas vastaste diviis 80% isikkoosseisust.

Auvere rindelõik oli Narva rinde võti- kui major Riipalu üksus ei oleks suutnud vastu pidada, ei oleks Narva jõe rindejoonelt keegi pääsenud ja Sinimägede positsioon oleks jäänud mehitamata.

Eesti oleks tõenäoliselt juba juunis langenud okupantide kätte. Auvere lahingus ülesnäidatud vaprust ja rügemendi eduka tegutsemise eest ülendati major Harald Riipalu kolonelleitnantiks (obersturmbannführer) ja vääristati kolmanda eestlasena Rüütliiristiga.

Rügemendi esimese pataljoni komandopunkti juurest allalastud vaenlase lennukist leiti kaart, millele olid sinise värviga juuni lõpu seisuga peale kantud kogu Narva rinne, kus eesti diviisi üksused olid märgitud ülima täpsusega. Samal ajal olid teiste, näiteks Nordlandi diviisi asukohad kaardile märgitud väga puudulikult.

Kuidas sattusid andmed meie väeosade paiknemise kohta vaenlase kätte? Keegi tagalaohvitseridest oli toimetanud andmed Soome, Eesti saadik **Aleksander Warmale**, kes näidates "head taht", andis need kiiresti inglaste kätte. Ilmselt soovis sinisilmne saadik brittidele ja ameeriklastele tõestada eestlaste suutlikkust taastada relvade abil iseseisvus. Kuid musta südame-tunnistusega Stalini sõjaliitlased, kellele ei läinud eestlaste saatus korda, andsid kaardi Punaarmee juhtkonnale üle...

Auvere lahingu kangelaslikku juhti kolonelleitnant Harald Riipalu autasustati Rüütliiristiga.